PG
5038
K426
S6

J. F. KARAS:
SLEZSKÉ MELODIE

KAREL LOČÁK V PRAZE II. 114

[redacted].

694

J. F. KARAS:
SLEZSKÉ MELODIE

KAREL LOČÁK V PRAZE II. 114

20 haléřů.

Veškerá práva vyhrazena.

PG
5038
K426S6

Ločákova knihovnička č. 24.
Tiskem Th. Venty s. s r. o. v Praze I., Bílkova ul. 9.

ÚVODEM.

Národnostní i sociální útisk Slezska a moravského Ostravska, jehož výrazem jsou krvavé žaloby Bezručovy, inspiroval i tyto verše Karasovy. Nesou v sobě hořké výpočty křivd, vášnivý výkřik odboje i pevnou víru v nový, spravedlivější den. Karasův stesk není shroucen zoufalým resultátem Bezručovým: »Zahynem, nežli se rozední,« nýbrž na základě drobných i větších úspěchů (zejména na Těšínsku) probleskuje z něho nezvratná důvěra ve vítězství věci poctivé. Zde jest ideový rozdíl mezi Karasem a Bezručem, byť formální příbuznost »Slezských melodií« se slokami Bezručovými byla nesporná a očividná.

Bylo by však nespravedlivo hledět na sešitek Karasův jen se stanoviska literárního. Stejně významný — ne-li ještě významnější — je moment propagační a buditelský. Karas chce svými verši budit stále větší a větší zájem pro »slezského Benjamina«, jenž jistě přílišnou láskou hýčkán není, chce přispěti k tomu, aby slezská země a její poměry nebyly pořád české veřejnosti »černou pevninou«. Z jeho veršů mluví tón nadšeného bojovníka, jenž sám s poctivou a neohroženou obětavostí pracoval na roli slezské, dlouho sice zanedbávané, ale nyní přece zpestřené květem života a síly. Nesmí se tedy zapomínat, že verše ty psány jsou takřka v bitevní vřavě a za poměrů, k nimž obdoby našli bychom v ostatním životě českém dost poskrovnu.

J. F. Karas narodil se 1876 v Tišnově. Byl redaktorem »Ostravských Listů« a nyní řídí časopis »Palacký« ve Valaš. Meziříčí. — Samostatně vydal knihy: »Pohádka duše« (1904), »Píseň Jabotova« (1905), »Divoký muž« (1908), kromě celé řady románů a povídek v časopisech, z nichž historický román »Hořké časy« vyjde co nejdříve knižně.

V. Martínek.

Vysvětlivky k básním: řondiť (z pol.) = mluviti, fojt = starosta, strumeň = potok, kvit, kvitulka = líh, Geverke = majitel uhelných dolů, četí = jehličí, svěčný = hezký, báby (roby) = ženy, chlop = muž. — Vrbice a Dětmarovice jsou děliny na Těšínsku, Landek zalesněný vrch za Odrou v Pruském Slezsku.

Všem slezským pozdrav. Píši ze žaláře,
na kousku blány črtám uhlem z louče,
co hlavou běhá, noc když mlčenlivá
se plazí zvolna kolem mojí cely.

Ze žaláře vám píši, staroměstští,
jak poselství mé skončilo zde divně,
a list vám nese starý jeden voják,
od pluku jenž se vrací k svému pluhu;
ten soldát u mé cely stával časem
a Slezan rodem, od Těšína prý je,
se mnou si někdy pohovořil o tom,
jak život teče dole pod Opavou.
A tyto chvíle kapkou vody byly
na jazyk spráhlý; dobrý muž to věru
ten posel můj, tož, bratři, pohosťte ho,
jak sám bych býval přišel místo něho.
A nyní slyšte, v královské jak tehda
mne uvítali slavné kanceláři.

Je Vídeň město, až se hlava točí,
jí rovného jsem nikde nezřel věru,
co panstva tady, kočárů co drahých
a jaké domy — z kamene jsou všecky —
co arkýřů a vížek rozmanitých,
že člověk hledět nestačí kol sebe.
A kancelář, hoj, to je teprv zázrak —
ten portál divný, z mramoru prý tesán,
a jaké schody! Obrazů co v chodbách!
A pánů všelikých, co na nich zlata!
To napadne vám, bratři, dovnitř že mne
nechtěli pustit, otrapa že prý jsem
a kdo ví co. A moc to dalo práce,
než na tolar se ulakomil portýr
a pustil mne. Tož chodil jsem a chodil,
až jakýs pán mne předved před kancléře.
Však bylo zle. Spis, jejž jsem s Čolkem zrobil,
mi odebrali, prý jsem rebel, láli,

a vy že všichni trestu propadáte,
že bouříte se proti Veličenstvu,
tož jasné Marii a Terezii.
A mám prý říci, kdo a kde se bouří.

Kdo by se bouřil? Magnáši nás bijí,
do pluhu roba zapřahají, krví
až potí se a zemdlen pad-li na zem,
mu ranami zas pomáhají hore,
v den, noc se dříti, robit se a chvěti
před panskou zvůlí — což jsme synci z lesů,
co panské pálí? Tuláci jsme, lotři?
Své právo chceme, lidsky chceme žíti,
když robit — robit, zákon-li tak káže,
my poslechnem, však nikdo nemůž' chtíti,
by sedlák pánům zvířetem byl pouhým,
tahounem v poli, bludnou liškou v lesích,
a Laryši a Vlčci, Matenklojdi
i Táfové že orat námi smějí,
jak škodnou hubit, když jim vzepřeme se?
Kdo rebeluje? Ten, kdo chce své právo?
My ctíme Marii a Terezii,
a za ni slezští synci krváceli
v přečetných bitvách, Prajs když táhl zemí.

To vyložil jsem pánům v kanceláři,
jak jsem to uměl. Po našemu řondím,
co v srdci je, to na jazyku také —
a byl jsem bit; prý rebel neposlušný
jak zmije syčí, dokud líškovka ho
a temná cela neukrotí trochu.
Co zmije by . . .! Já hájil naše právo
a pravdu mluvil, nic víc, nežli pravdu.
Což není, bratři, pravda nad císaře?
A to jsme rebeli, to rukou tvrdou
ku poslušenství prý nás budou volat.

Pět dnů jsem seděl v cele nad Dunajem,
pak dráb mě vezl do Opavy k právu,
zde sedím dlouho, naslouchám, zda větřík
co od Těšína občas zafoukne sem,

o vás mi poví, že jste dosud pevni
na tom, co spolu usnesli jsme kdysi.
A je mi smutno, o tu pravdu chvím se,
co v při je naší utisknuta tvrdě,
a o to právo, co je nad Laryše,
nad Vlčky, Táfy, ba i nad císaře.

Já, Ondra Foltýn, píši ze žaláře
všem slezským pozdrav, slávu naší pravdě.
V mé kobce dusno, nad Opavou dusno,
jak před bouří by, loučka tesknè bliká —
od vás jde bouře, bratři staroměstští?

(1910.)

300.000

(Bludovický velkostatkář Rohrman věnoval 300.000 kor. na poněmčení Těšínska. Město Těšín a po něm celá řada jiných stejně »německých« měst jmenovalo Rohrmana čestným měšťanem. A my? Jednou o velkonocích sbírali v Praze na Slezsko; sáhodlouhé, nadšené výzvy v novinách. A sešlo se celkem — jedenačtyřicet korun.)

Za tři sta tisíc lze koupiti leckterou ves,
uhli jsme včera a uhneme zítra.
U strážných ohňů jsem vojáků málo zřel dnes,
jsou chladny noci a jitra . . .

Pod mezí bodláčí skrčené, slezský to lid,
kdo přešel kolem, jej hůlečkou šlehne.
Z kalichu hořkosti dávno už zvykli jsme pít,
den ze dne hořčí že? Nikým to nehne . . .

Krev v cévách zemdlela, zřítelnic pohasl jas,
z Těšína zahoukl příšerný sýček.
Z Bludovic, z Ostravy v pozdrav mu houkají ráz,
nám slzy padají ztuhlých z pod víček.

Ej, marno volat už, marný je každičký hles,
jsou stráže, o něž se nedbá a nedbá . . .
Za tři sta tisíc lze koupiti leckterou ves . . .
Nebesy pohne kdy nářek či kletba? (1909.)

VRBICE

Jen jeden výkřik. Slyšels? Zachvěl duší
jak kacíři by vzkřikli, bledí v líci,
když katům vydala je inkvisice,
by strašnou smrtí mřeli na hranici.

To nebolí tak ani, cizí drábi
když knutou hřbet ti rozdírají holý —
což ránu ranou oplatíš snad jednou —
dnes otrok, zítra otrokáře kolí.

Zde vlastní člověk, syn tvůj, bratr třeba
jde katanům své nabízeti služby,
zde renegát tě cizí knutou mrská
a krade sny tvé, naděje a tužby.

Za kousek chleba, pes, svou prodal duši
za čísi drsné ruky pohlazení
svou matku poplije, v líc bratra třaskne,
na otce sápe se a zuby cení.

To bolest nejhroznější. Žhavý olej
na odsouzence tělo litý zvolna.
Hoj syčí! Kůže prýská. Kdosi křičí —
a směje Šulferajn se, Macierz Szkolna . . .

(1908.)

DĚTMAROVICE

Měli jsme sad . . .
plný byl červených květů,
s bílými smíchány, třásly se z jitra,
do dálky svítily, hlásaly světu
bohatství země a dobrotu nitra.

Přišel kdys Pól,
v haleně, jež samá díra,
u plotu rozbil stan, kol ohně děcka
nahá a hladová — padavky sbírá —
nebude chtíti snad jablka všecka?

Pošinout plot . . .
o kousek třeba jen, o kus —
za rok zas o kousek. A u sta hromů!
starému lišáku zdařil se pokus —
sedláka po letech vytlačil z domu!

*

Z všeho zbyl nám malý úhor,
na úhoru stará jabloň,
polským vichrem rozlámaná,
teutským bleskem ošlehaná —
do cizího sadu trčí
dlouhá haluz, smutná haluz . . .
Poslední
červený a bílý na ní
květ se třese . . . (1907.)

DĚDINA NA FRÝDECKU

Nevelká víska — pod Bezkydem leží,
jde horská strumeň pod fojtovým oknem,
bohatý fojt je, hlava věru bystrá,
vždyť smeká před ním žídek Sami Rébach
a na úřad-li přijde, sám pan hejtman
mu ruku podává, skrz zuby cedí:
majn líbr, also, ví getc ínen.
Na fojtství ovšem nápis německý jen,
jak za děda to bylo, tak je dosud,
když od úřadu přijde jakés písmo,
je německé? nu, rozluští je kantor,
jenž za pár grošů pravou rukou fojta.

Pod strumení je neveliká škola,
v ní po našemu v prvé třídě učí
a ve druhé již »samospasnou« lámou,
duch utrakvistský vane ze všech kobek!
Je rektor spokojen, když z lesů Géra,
jenž naše vísky těžkou rukou dusil,
mu pošlou forku dříví, forku četí,
vždyť v zimě v horách Melusina zpívá
až uši brní, zpívá dnem i nocí.

Burmistr tloustne v sladkém farniente,
má karty rád a časem na taroky
pan farář přijde s Němcem revírníkem.
Ve vsi se nečte, jedna hospoda tu,
chudičká věru, novin marně hledáš,
vždyť není kdo by v písmech tady čítal.
Chalupník goral času na to nemá,
vypije za dva, do roboty táhne,
kdo staral by se, venku jak se žije,
dost o světě ti poví fořt či farář,
než karty vezmou do buclatých rukou.
A vesská mláď jak školu opustila,
jde do fabriky robit za groš malý
ode tmy do tmy. Čas až její přijde,
tož ožení se, její děti opět
se v »utrakvistické« tvrdou řečí moří
a vyjdou do života rovni dřevám.

Jsou nové volby? Nu, fojt zas je zvolen
a výbor starý. Časem někdo umřel
tož jiného zaň volí — z příbuzenstva,
čím zámožnější, tím jistěji projde.

A leta tekou. Utrakvistská škola
do věků straší, novin stále není,
kvitulka chutná, jsou-li na ni groše
a nejsou-li snad Sami Rébach počká.
Kdo staral by se, že tu v slezských horách
nad fojtovými dveřmi visí nápis
podivných liter, tvrdé, hluché řeči . . .

(1909.)

FRÝDECKÁ

Smutná země, teskná, sirá,
chudoba se z oken dívá —
páni hýří ve Frýdku.
Za čí groš — to nikdo neví —
ví-li — každý zavře ústa,
rána v tvář by nepadla.
Mlčet, mlčet, mlčet,
to je český osud,
chodilo tak leta,
chodí to tak dosud.

Chlop-li kráčí do fabriky,
písničku si nezazpívá —
český hlas tu nesmí znít,
z hor-li strmých sejde goral,
udiveně kolem hledí,
cizí řeč jej pomátla.
Babka s dcerkou po našimu
pomodlit se přišla k bohu,
z chrámu ven ji vyhnali.
Ticho všude, ticho,
jako v hrobě skorem,
chorá duše, bědná,
chví se v těle chorém.

Parky, chrámy, velké školy
všecko patří židům, Němcům —
v člověku se vzdouvá hnus:
Což my nikdy mocnou vlnou
nezvednem se, nevystřiknem
nad tu skálu korsáckou?
Což jsme opravdu tak slabí,
malomocní, chladem skřehlí,
že se krev už nevzbouří?
»Mlčet třeba, mlčet,
snům dát na vždy vale.«
Hrome, peklo, bozi!
budem mlčet stále?

(1907.)

MÍSTEK

Tak divně chodí to zde —
nebylo dobře, stále je zle,
rdousí žid, Němec i okresní hejtman.
Žid s lidu kůži dře,
nadutý Němec, sádelnatý,
za guláš, pivo, kupuje si hlasy.
Kmen slavný tu mře,
krev v cévách vře —
však ticho, jazyk drž za zuby,
sic roubík vrazí ti do huby —
mocný je, mocný pán okresní hejtman!

Pariů vzdor
zabouří jednou nivami,
horalů šiky sestoupí s hor?

V člověku vzkypělo cos,
krev slyšíš? Hučení vos —
zda mají žahadla, zda bodat znají?
Ej, těžko uvěřit —
žahadlo mít a nepobodat
ty pracky, jež rvou naše plástve.
Znak rabství v líc nám už vbit,
což zmoh' nás kvit,
cizí že musíme pod knutou
umírat s páteří ohnutou.
Farao radost když chce míti chvilku?

Pariů žal . . .
nádoba po vrch plná už,
přilít chtí trochu? Kam bys to dal?

Po léta trpíme již,
po léta nesem těžký ten kříž,
shrbený hřbet a vyplazený jazyk,
pot leje proudem s čel —
úlisný žídek rozchechtal se,
břichatý Němec radostí už tančí.

Samson se v otroctví chvěl!
Chrám plný těl,
kam hledneš, samý to nepřítel . . .
Zdali krev v cevách už zavíří?
zatřeseš těžkými pilíři?
Samsone český, rostou ti už vlasy?

(1907.)

RATIMOV

Lernejská hydra zde roztáhla chřtán,
oči — dva ohromné uhly,
čoud vidíš valit se? Její to dech,
kam dolét, celý kraj ztuhlý!

Potvora sežrala lesy —
valašské lesy, co krás bylo v nich!
potvora sežrala lidi,
pohlcen každý, kdo kolem se mih!
sežrala panny, sežrala děti
tvářiček zrůměněných!

Ohnivou tlamu má, síru a jed
po leta chrlila ve kraj.
Jdeš kolem — skaliska, prokletá poušť —
milostnou píseň zde nehraj!

Rapsode, umíš-li bouřit,
na buben válečný udeř, či v štít!
ej, baťko, zahynem třeba,
ale snad zdaří se bestii stít,
zhynout-li třeba, tož zhynout čestně —
v otroctví nečestno žít!

*

Rudým okem celluloska
do daleka, do široka
rozhlíží se, novou oběť
lačným zrakem vyhledává —

stane se tu někdy zázrak?
přijde Herkul, zhubí hydru —
či je souzeno nám umřít
na tom břehu Ostravice
hladem, žízní, vysílením,
jak zhynula Hagar v poušti?

Bůh je vysok, car je dalek —
v žilách ještě trocha krve,
na rtech ještě trocha vláhy,
v očích ještě trocha vzdoru —
umírat jdem na svou výspu,
bez žalosti, bez povzdechu,
neželeni, neslaveni,
zákony jak kázaly nám.

(1908.)

NA LANDEKU

Na Modrou šel jsem (víš snad, že tam hořko,
co naše, vzali, naše kde zem byla,
ční přísné sloupy, modře pruhované,
jak pruský by se na tě díval četník,
komisní chlapík, podezřívavý),
a hledím dolů, na Landeku stojím,
za mnou je bor, je tichý jak má duše,
pode mnou pláň, je nad ní plno čmoudu
a dole kalná teče Odra —
za vlnou jednou druhá líně klouzá,
svůj napni sluch a tichý slyšíš šplachot,
jak naříkal by porobený čandal,
že štěstí vzali brahmíni i kupci,
jak žaloval by odsouzenec knězi,
že zhynout musí pod sekerou kata —
den ze dne zpívá Odra český smutek
a zpívá hořkost Ostravice,
a za Odrou je širé teskné pole,
jak hřbitov byl by obrovitý,
a na něm samé hroby samovrahů.

Hleď, Přívoz čadí, Ostrava i Hory
a Vítkovice — pták Noh jak by seděl
na trupu reka, kloval vnitřnosti mu — —
Tam Jaklovec, zde čpavý Hrušov
a za ním cosi tundře podobného —
močály, bahna. Blízko rmutné Odry
Vrbice leží . . .

Černá všude mračna,
nad nimi slunce chvilemi snad hoří,
však dole chmurno jako v hrobě.
Nad zemí komíny se rudé tyčí,
pod zemí velká stáda krtků
v hlubokých, tmavých štolách ryjí stále,
den ze dne ryjí, noc, den, vše jim jedno,
chtí ústa jíst a baculatá děcka
v svých loktech houpávají jejich báby.
Mí bratři jsou to, cítím jejich hořkost,
v těch hloubkách příšerno a občas
jde kolem zvěst, že utrhl se balvan
a pohřbil havíře, či oba,
co novou štolu ryli, kdesi v předku
že třaskl plyn, či vylila se voda
a hladová že budou plakat děcka,
až živitelé pod drnem klid najdou.
A jindy rozšumí se v úle včely:
že paták utrhli na panských šichtách,
že špatně píší narubané uhlí
v svá registra, že dozorce kat hrubý
a důlní slídil. Geverke že
zas novou metressu má, proto šetří
teď na havířích, kopajících uhlí
v pochmurných slojích, dozorce že pouští,
co trochu lidsky cítili s tím lidem,
by metressa zas měla nové šaty,
v divadle lóži. A ten bzukot roste —
zda zahučí, jak letní bouře v horách?
zda blýskne hněv a hromu rachot děsný
prochvěje vzduch až k zámku mocných hrabat,
zbohatlých židů, pyšných, sádelnatých
— zda pohne komíny a radnicemi?

Já čekám, čekám. Bzukot zvolna roste
— sjel závodní a náhle ticho v šachtách . . .

Tam dole, v slojích, potu tekly proudy,
by Geverke žít mohl jako kníže
a nahoře zas slzí tekly řeky,
když rdousili nás kolem Ostravice.
Zem slezská byla to a kdo zde pánem?
Dva slezští gróli, Prušák, polský žídek,
vídeňský bankéř. V kancelářích
řeč cizí hlaholí a po našemu
se skorem ani nedomluvíš s pány.
Jen hlédni kolem, velké vidíš školy —
či naše jsou to? — katať naše!
Pro naše sice stavěli je děti,
by naučily vlastnímu se rouhat
zde jazyku, by otci, jenž je zplodil,
a matce rodné klnuly zde cizí
tou tvrdou řečí, jež ti ve sluch chrastí
jak říční křem, když kolem kanceláře
jsi musel přejít. Kradou nám ty děti
a zákon mlčí. Je to dovoleno?
Mlč, starý brachu. Pod černými mraky
se nikdo věru neptá po zákonu!

Na Pruské stojím, bor je za mnou tichý
jak srdce lidu, který zotročili,
jen kalná občas zabrouká si Odra,
jak hrubou bolest žalovat by chtěla,
a za Odrou je velký, černý hřbitov,
bez křížku naděje zde naše leží
sny všecky, touhy, pod sazemi —
a čadí Přívoz, Ostrava i Hory
a Vítkovice, Zábřeh, hleď, ty čmouhy
jak ohromné jsou, čadí Hrušov
a blízko rmutné Odry, v bažinistích
Vrbice leží . . . (1908.)

MOMENTKA

»Výš a dál chcem, v pevném šiku
za svá práva bojujících
proletářů naše místo,
prapor duje ku předu —
naše síla nerozborná,
hrad, jenž ční do strmé výše,
udeř v mury, zatřesou se
nikdy ale nespadnou.«

Na táboru řečnil kdosi
— malá bradka, chytré oči,
hlas, jak hrom bys slyšel dunět,
zlatý lancuch na bříšku.
A já v řadách proletářů
— vyděděných rodný bratr —
přemítal o slovech vůdce.
Píseň práce hlučela
velká jak by šla tu voda,
z Bezkyd voda, znáš ji, dravá,
leckoho již strhla s sebou
do hluboké propasti.

A je ticho. Dav kams zmizel;
na ulicích všední tváře,
policajti, hříšné děvky,
gamini i žíďata.
Velká vlna ztratila se,
rozplynula jako mlhy.
Hledáš stopy krutých srážek
z putyk řev zní divoký.
Kvitu dost má starý Belák,
Korngelt, Kornfeld, čert zná všecky —
Bezruči, hoj, sedmdesát
beček vína nestačí!
Bolest kvitem zalejeme,
drsnou hudbou ohlušíme.
A vy, páni hlubých dolů,
nebojte se ničeho . . . (1908.)

PŘED ZÁPISEM

Zotročeni cizí rotou,
v srdcích ticho, v očích temno,
ulicemi motáme se —
v ekvipažích jezdí páni.
Radost vzali, volnost vzali,
v černých slojích dřeme na ně,
pečeme se v železárnách,
páni pijí šampaňské!

V kanceláři drsný biřic
otroky si přepočítá.
Cizí řečí mluví grófi,
po našimu řondí biřic:
»Pánu patří vaše duše,
pánu patří vaše těla —
vše jste dali, co jste měli,
pranic už vám nezbylo?«

»Vše jsme dali, co jsme měli,«
jeden praví, druhý praví,
»vše jsme dali svému pánu,
všecko jsme už oželeli,
nezbylo nám věru pranic,
leda trocha bídy, hladu,
více dát co nemáme.

Naše těla vyčerpaná,
v žilách sotva trocha krve,
v duších ticho jako v hrobě.
Pravda, časem ozve se tam
jakýs zvuk, jej sotva slyšíš,
červ jak vrtal by to v rakvi.
Ale zase ticho, ticho . . .
Co chce ještě od nás pán?«

»Co chce pán? Hm . . . Vaše děti
doma řondí po našimu,
do české chtí chodit školy,
k bohu mluví českou řečí,

pán však chce, by učily se
prusky mluvit, prusky cítit,
pán chce vašich dětí štěstí —
najdou si je v kopalnách.

Chacharčata zítra dovést
do německé třeba školy.
Pán je dobrý, štědře platí —
neposlechneš — letíš z práce.«
V srdcích ticho, v očích temno,
havíři tu černí stojí,
Kdesi v dálkách sinné mraky —
zdali kdy hrom udeří? (1907.)

VÍTKOVICE

Mně divno, že zde všichni jsou tak tiší.
A kdos mi pravil: V divné jsi to říši,
hleď, komínů les pne se do výše
a mračna čoudu pod nebem se válí,
cos v srdci pálí,
chceš hlasno promluvit a hrdlo sůženo je,
vše pekla hrůzy tančí před zrakem,
na skráních vyskočily proudy znoje
a představ roje
se kolem ženou divou rychlostí —
co bouře, která v horách sta lvy hřímá,
co mořský orkán, jenž tě děsem jímá,
co všechen strach, jenž vžral se do kostí
všech odsouzenců, které Dante viděl,
Apokalypsy co je šílení
před touto hrůzou, která v říši dračí
po tobě krvavý zor stáčí,
a dravčí zuby na tě vycení.
Les komínů zde pne se do výše,
pod nimi, v hloubkách, lidští krtci ryjí,
kdo pod zem sstoupil, ďáblu upíše
svou duši, štěstí navždy ztratil svoje,
jen proudy znoje
a mozoly mu zbyly ze všeho,

co život sliboval kdys, v dávných dobách,
co bylo kdysi cenného,
vše pochováno; v dračí říše kobách
pro štěstí místa není, pro úsměv.
Zde robotníci vlastní slze pijí
a v žáru železáren v den, noc, svíjí
se houfy vyděděnců, píšťal řev
je k práci honí.
Tak žijí životem těch tažných koní,
co v dolech točí rumpálem.
Tam dole, v hloubkách, lidští krtci ryjí
a z oceláren hlahol kladiv zní,
třesk ponurý se zvolna v mozek vpíjí,
jak jednotvárná hudba pohřební
v tu melodii
řev drábů vpad a strojů ropot tvrdý.
Měls duši, synku? To ji ohluš,
zapomeň hochu, žes měl jiné cíle,
žes býval jinak nepoddajný, hrdý,
na plachty bílé,
jež k štěstí nést tě měly rudým zorám,
zapomeň, synku; když jdeš k černým horám,
nevzpomeň nikdy na duši . . .

Chtít lidsky žít zde? Darmo trápit mozek,
— kdo lájí stvořen, lájí zůstane,
—když nemá síly okovy své rozbit,
že ano, Rothšilde a Guttmane!
A my už nechcem nic, je všecko marno,
my čekáme, až padnem na líc a ta
proklatá černá bestie
poslední krůpěj krve vypije.

Chtít lidsky žít zde? V den, noc třeba robit
a když je život příliš hořkým,
nu, trochou kvitu můžeš upokojit
své srdce, bolest zapíti.
Zde žijem ještě jako za dob starých,
ius primae noctis, jsou-li robky svěčné
(až na případy kterés výminečné)
si hájí pán. Což nepřetekl kalich?
Kdo zastane se utištěných, malých?

Tož pij a pij, až mozek omámí se
a v mátoh příze
ti třeba zákmit štěstí zasvítí
a zapomeneš, že jsi pouhým robem,
zdát se ti může o všem na světě,
o láskách výstředních, o kvitu bečkách —
jen ne o revoluci třikrát prokleté . . .

*

Z černých mračen od Vítkovic
na celý kraj padá dusno.
Širé lány pohubeny,
steré stromy umrtveny.
Zeleň hledáš? Marně hledáš.
Těžké mračno visí nízko.
Zablýskne se? Zahřmí jednou?
Hrom-li třaskne do komínů
nad šachtami hlubokými,
do vysokých žhavých pecí?
Do těch pevných panských sídel,
co nás všecky zotročily?
Dusno u nás. Dusno . . . Dusno!

(1909.)

OPAVA

Ponurý den byl, vlak temně hučel,
po stranách lesy zakryté mhami,
obloha jakby z pavučin tkaná,
z polí a lučin smutek jde samý.

Ve vlaku sedím, pohroužen v dumy —
»Opava« — náhle konduktér volá,
vyhlédnu z okna — rozlehlé město,
dokola kolem planina holá,

pod mhami všecko, stromy i keře,
jen věže chrámů do výše pnou se
podobny z dálky olbřímím rukám
hrozícím kamsi. A prsa dmou se

bolestí strouhou, rety se chvějí
s rány jak když ti sundají obvaz
a rána pálí . . . Opavo, tehda
příšerný jakýs viděl jsem obraz:

Otokar český a Rudolf Habsburg
v poli se sešli, zazněly rohy,
válečné bubny zahřměly k nebi,
kam oko hledne, zápas zří strohý.

Moravské pole, široké pole,
u Dürenkrutu Přemysl leží,
dvacet ran v prsou, dvacet ran v hlavě,
mocného krále poznal bys stěží —

zlomené ruce, na krku provaz,
v kalužích krve nahý a sdraný
český král leží — z Emberku Berthold
v tvář se mu šklebí, německé pány

posedla psinka, křičí a plijí
na toho, před nímž prchali v hrůze
dokavad mečem vládnouti mohl;
nad mrtvým křepčí, podobni luze.

A kolem pole krev samá, jakby
rudé tu náhle zakvetly máky,
ale, och, smutné, hned černající,
jak na nich lidské spočinou zraky . . .

Opavo, tehda do tvých zdí kráčel
zlomený člověk, z duše mu nešel
ten hrozný obraz od Dürenkrutu.
Podzimní den mhy na střechy věšel.

(1908.)

HAVÍŘI

Jdou černí havíři, do šachet hlubokých jdou,
robiti Gutmanům, Laryšům, cizáckým grófům,
do šachet hlubokých havíři jdou
života tmou . . .
Který se vrátí?

Ve Vídni šampaňské, holčičky. Rothšilde, víš,
kolikrát zavzdychal havíř tvůj, kolikrát zaklel
v černou když, ponurou vstupoval skrýš,
v tiš
mlčící, děsnou?

Tak často v novinách kratická noticka: dnes
udál se výbuch na tom a tom ostravském dolu;
třicet jich zhynulo v hlubinách kdes.
Ples
strojili páni . . .

Jdou černí havíři, do šachet hlubokých jdou,
robiti Guttmanům, Laryšům, Rothšildům, Vlčkům,
potichu kráčejí, zraky však žhnou
bezhvězdnou tmou . . .
Divoké oči! (1907.)

JARNÍ

Jde jaro do lesů a šeré stráně líbá,
na lukách pampelišky brzy rozkvetou,
jas proráží vše, teplo prolne sad a v brzku
se v kštice třešní bílé květy zapletou,

jak princezen by něžných tisíc usedlo tu,
pod mezí bzukot drobných mušek uslyšíš,
bez zavoní ti z houštin temně zelenavých,
je bolest v srdci? vůní bolest utišíš,

jen ssát ji, ssát ji vlahou, dlouhým douškem hltat,
jas slunce malkotenci všecku rozpráší,
jdou dlouhá oblaka, ze stříbra jakby tkaná,
kdo ptá se radost, žal či v dálku odnáší?

Pod lesy rozkošno tak, kosi hvízdají si
o novém jaru píseň hlučnou hlaholnou
a vzduch se třese, světélkuje, jasný kříšťal
— a člověk k žití v prsou sílu cítí nezdolnou!
(1910.)

ČTVRTÁ STRUNA

Na jedné struně jsem za mlada hrál,
nyvá z ní zvučela touha.
Na jedné struně lze po leta hrát —
o lásce písnička dlouhá!

Jednou však omrzí guslara přec
ve kvintách smyčcem svým smýkat.
Jednou tě panenka oklame snad —
na druhé můžeš pak vzlykat.

Rapsode ponurý láska co jest?
Klam a mam bujného mládí.
Na třetí struně jsem práci česť pěl.
Marně mne sirény svádí . . .

Nechci už milovat, smát se a lkát —
život, och, tvrdý je, tvrdý.
Třetí mé struny už stačí mi zvuk,
na práci člověk nechť hrdý.

Jedna však na houslích nezněla přec:
jakým as hovoří hlasem?
Národa porobu po leta zřím —
ustane bič svištět časem?

Ej, všecko na světě konec má svůj,
i zvůle cizáckých pánů . . .
Ta čtvrtá zajásá, cizákům až
každičkou splatíme ránu! (1908.)

JÁ VĚŘÍM .

Já věřím, mořské vlny, o skaliska bijící,
že rozvrátí je posléz, hvozdy šeré vichřicí
že lehnou časem, osení pod kosou sekáče,
že vichor darmo neúpí a darmo nepláče,
jist vítězstvím nad výspou, příboj nežaluje
na tvrdá skaliska, jež vstříc mu hledí ponuře,
však odražen, zas bezuzdný a hrdý vstříc jim duje
pln síly zběsilé, strašného hněvu ve chmuře,
až zdrtí je a shltne, věčně nenasycený
by letěl dál,

hřbet rozrytý, ret znojem, slinou zpěněný
se k novým vítězstvím zas hnal!

Tak mnohou strašnou bouř jsem v žití slyšel duněti,
ten onen strom před zrakem mým byl blesku obětí,
tak mnohý kolos chvěl se v základech, když litice
šly kolem válečné a roty v roty bijíce
mou zemi pustošily, ohněm hubily ji,
pod katů meči kdy mých bratří hlavy padaly
jak zralé obilí — kdo moh', nás uštknul zmijí,
od kouře černá oblaka a stromy zvadaly,
kam oko hledlo, poušť jen, obraz truchlý, příšerný,
a národ přec
to všecko přežil, znovu zved se, nezměrný
a novým ranám nastavil svou plec.

Jak v přírodě, kde s důsledností věru železnou
po jaře léto, podzim, zima, nové jaro jdou,
a po noci den svitne, slunce žhavě zasvítí,
déšť bledým květům, svadlým travám dá se napíti
a slunce opět mokré cesty vysušuje,
by milenci, co do lesů jdou vzývat Venuši,
si nohou nesmáčeli, pták svou dumku snuje
a strumeň zpívá tajemství, jichž hloubku netuší
pod tlakem vyšších sil, jež člověk nechápe —
i slezský lid
ze strašné noci, z kruhu bědy vytápe
a do přilb vrahů svojich začne bít.

Ať mračno ostrých střel nám slunce zacloní!
Já věřím, vítězství že k nám se přikloní,
vždyť kolo dokola se přece otáčí
a dlouho dost my byli dole. Dost už bodláčí
jsme cítili i trn, jak v naši skráni bolí!
Nás nářek nespasí však, slabost vše až vymizí,
až v svorné práci pluh svůj zabořím v roli,
až tvrdí budem jako ostří kosy, vyklízí
jež siré lány, prudcí jako nočních blesků kmit,
co mstít se jdou
za všecko bezpráví pak v zlatorudý svit
si aureolu vpletem vítěznou!

(1910)

V. Martínek:

Sešit sonetů.

1904 – 1910.

Vydal Karel Ločák v Praze II.-114.
Za 1 korunu.

Prof. J. Vodák napsal v „Čase“ (29. května 1910):

... „V podzimním večeru načrtl mlžný kraj s nahrbenými ženami na cestě: „Cos jedna druhé steskne si. Co, nevíš. Smutek zachycený jen v duši se ti zavěsí.“ V Třešních postál vnímavě nade dvěma mladými třešněmi, jak vykvetly mu před okny, podobny bílým nevěstám: nač vykvetly jste černým komínům a tvrdé tváři? V Kmeni lesním postavil do znělky roztříštěný, chabý kmen, jak se tuhými prsty kořenů ještě křečovitě drží země. Přímo lze přirovnat znělku o třešních se znělkou o diskreditované lyrice, znělku o kmeni se znělkami o bídě, jež usedá básníkovi po boku a sráží orlí křídla. Žádné povídání o truchlém osudu útlých, krásných věcí v denním shonu nevyjádří tolik, co ty třešně, a žádná mrazivá vlna v páteři tolik co kořeny toho kmene .... Upomíná na Svatopluka Čecha vnější bezúhonností, správností a lepostí veršů .... Pohádka o Šípkové Růžence nebo Odříkání mohou být dány za vzor znělkové stavby.“

Nová literatura česká.

Informativní nárys. Napsal Vojtěch Martínek. 3 dílky po 20 hal. (Poesie. - Povídka a román. - Drama.) Doporučeno významnou kritikou českou.

Vyšlo nákladem

Karla Ločáka v Praze,

nároží Spálené ulice a Ferdinandovy třídy.

Básnické dílo Petra Bezruče.

Stran 64. Za 40 hal.

Nákladem Karla Ločáka v Praze II.-114.

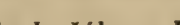

»Nevaháme prohlasiti sešit ten za nejvhodnější úvod do poesie Bezručovy. V. Martinek umí interpretovati jak fakta veřejná, tak fakta literární: v Bezručových básních prohírá verš za veršem a vyjímá jeho nejvlastnější nerv. Chce svému básníkovi zbožně a trpělivě sloužit a dovede to bez mikrologie i bez panegyričnosti . . .«

Přehled r. VIII. č. 3.

»Nedávno dostalo se poesii Bezručově oddaného vykladače kritického v p. V. Martinkovi, který napsal o něm do Ločákových spisků úvahu.«

Novina r. III. č. 9.

»Jako nadšeně oddaný herold Bezručova umění a jeho národního poslání vysvětlil na slezském nebezpečí hluboce pravdivý smysl Bezručova volání. Práce delikátní, správná, nehonosivá, jež by měla býti čtěna hojně našimi studenty.«

Věstník č. professorů r. XVII. č. 4.

»Spisku, které se znalosti věci tak poctivou a s úmysly tak čistými vykládají svůj předmět, přáli bychom i jiným básníkům a spisovatelům našim.«

Den č. 295. (24. října 1909).

»Není to pouhý komentář fakt, alebrž obsáhlá, svižně a výstižně psaná studie o největším pěvci Slezska, dokumentující, že její autor nejen ovládá plně materiál, ale že také porozuměl smyslu i účinnosti poesie Bezručovy. Pan Martinek zná z autopsie různý život ostravský, a právě proto, že zná prostředí, v němž dílo Bezručovo vyrostlo, je nejvhodnějším komentátorem Bezručova díla, a jelikož sám je také básníkem, brožurka čte se jako nejen poutavá, ale i umělecky účinná essaye.«

Ostravské Listy (feuilleton) r. IV. č. 121.

LOČÁKOVA KNIHOVNIČKA VZDĚLAVACÍ.

A. P.: **Bedřich Smetana — tvůrce české hudby národní.**
G. R. O.: **Sociální struna básní Petra Bezruče.**
G. R. O.: **Žena v díle J. S. Machara.**
G. R. O.: **J. S. Machar jako básník sociální.**
E. de Amicis: **Student a otázka sociální.**
PhC. V. Mostecký: **Přehled filosofických soustav a směrů.**
PhC. V. Mostecký: **Přehled filosofů staro- a středověkých.**
PhC. V. Mostecký: **Přehled filosofů doby nové.**
F. M.: **Jan Amos Komenský.**
O.: **Otakar Březina.**
E. M.: **František Kupka — malíř pravdy.**
G. R.: Opočenský: **Petr Bezruč.**
PhC. V. Mostecký: **Vývoj románu v světové literatuře.**
G. R. Opočenský: **Jan Neruda.**
A. Nečajev: **Stručná psychologie dětství.**
Fráňa Šrámek: **Výbor básní.**
G. R. Opočenský: **Literární dílo J. S. Machara.**
K. L.: **Zásady ženské otázky.**
PhC. Mostecký: **Nárys ethiky.**
G. R. Opočenský: **Karel Hlaváček.**
J. M.: **L. N. Tolstoj.**
G. R. Opočenský: **Antonín Sova.**
M.: **Vývoj pokrokového hnutí v Čechách.**
K. L.: **Pohlavní zdravověda.**
Otakar Toman: **Sochař Bilek a jeho dílo.**
Dr. A. K.: **T. G. Masaryk.**
O. R.: **Jaroslav Vrchlický.**
J. Tomarov: **Svatopluk Čech.**
B. V.: **Karel Havlíček.**
Význačné hlavy české Moderny.
V.: **Karel Horký.**
F.: **Začátky pokrokového hnutí ve studentstvu.**
G.: **Dr. Jan Herben.**
F. M.: **Adolf Heyduk.**
S.: **Katechismus sociální otázky.**
M.: **Eliška Krásnohorská.**
J.: **České dějiny.**
J. Votava: **Když mládí vzpomíná.**
V. M.: **Antika v poesii J. S. Machara.**
V. M.: **Emil Zola.**
G. R. O.: **A. Pravoslav Veselý.**
G. R. O.: **Růžena Svobodová.**
G. R. O.: **Julius Zeyer.**
V. M.: **Maxim Gorkij.**
V. M.: **J. K. Šlejhar.**
P. M.: **Moderní literatura ruská.**
V. M.: **Jan Kollár.**
V. M.: **F. X. Svoboda.**
V. M.: **Josef Uher.**
Studie Štěp. Zweiga o Otakaru Březinovi.
F. J. Zavázal: **Stručný přehled dějin chemie.**
P. M.: **Nová česká poesie.**
P. M.: **Česká literatura dramatická.**
P. M.: **Nová česká prosa.**
Z. D.: **Moderní literatura německá.**
A. K.: **Professor Fr. Drtina.**
V. M.: **Aforismy a myšlenky J. S. Machara.**
V. M.: **Jakub Arbes.**
P. M.: **Björnsterne-Björnson.**
V. D.: **K. V. Rais.**
V. D.: **F. V. Krejčí.**
V. D.: **F. X. Šalda.**

Každý sešit 20 hal. — Ve vydávání se pokračuje.

KAREL LOČÁK V PRAZE II.-114.

Tiskárna
Th. Venta sp.
s r. o.
v Praze I.

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PG
5038
K426S6

Karas, Josef Frantisek
Slezské melodie